

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ
АГРОХОЛДІНГІВ»**

(на матеріалах Торгово-промислової палати України, м.Київ)

Студентки 4 курсу, 18 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини» освітньої
програми «Міжнародна торгівля»

підпис

Растівська Даріна
Олегівна

Науковий керівник,
кандидат економічних наук,
старший викладач

підпис

Кушнарєнко
Наталія Петрівна

Гарант освітньо-професійної
програми, кандидат
економічних наук, доцент

підпис

Новак Олена
Володимирівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права
Освітня програма Міжнародна торгівля

Кафедра світової економіки

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 20__ р

Завдання на випускний кваліфікаційний проект (роботу) студентці

Растівська Даріна Олегівна

1. Тема випускного кваліфікаційного проекту (роботи)
«Розвиток експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів»
(на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ)
Затверджена наказом ректора від «12» січня 2023 р. № 37

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи)
23.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета проекту (роботи) – дослідження експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів та визначення перспектив їхнього розвитку.

Об'єкт дослідження: експортна діяльність вітчизняних агрохолдингів.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та практичні аспекти здійснення експортної діяльності вітчизняних підприємств в аграрній галузі.

4. Перелік графічного матеріалу: 5 таблиць, 22 рисунки

5. Консультанти по проекту (роботі) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

1.1. Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією

1.2. Аналіз стану зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією

РОЗДІЛ 2 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОХОЛДИНГІВ

2.1 Дослідження експортної діяльності українських агрохолдингів

2.2 Обґрунтування перспективних напрямів розвитку експортної діяльності українських агрохолдингів

2.3 Прогнозування зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією в середньостроковій перспективі

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТОК

7. Календарний план виконання проекту (роботи)

№ пор.	Назва етапів випускного кваліфікаційного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2022	до 20.12.2022
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 31.01.2023	до 31.01.2023
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 28.02.2023	до 28.02.2023
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 26.04.2023	до 26.04.2023
5	Подача готової ВКР на кафедру	до 23.05.2023	до 23.05.2023
6	Попередній захист ВКР	за графіком (30.05.2023– 10.06.2023)	за графіком (30.05.2023 – 10.06.2023)
7	Захист ВКР	за графіком (13.06.2023– 24.06.2023)	за графіком (13.06.2023 – 24.06.2023)

8. Дата видачі завдання «10» січня 2023 р.

9. Керівник випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Кушнарєнко Н.П.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Керівник освітньо-професійної програми

Новак О.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент

Растівська Д.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

12. Відгук керівника випускного кваліфікаційного проекту (роботи)

Випускна кваліфікаційна робота Растівської Д.О. присвячена актуальній темі розвитку експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів.

В роботі розглянуто особливості участі України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією. Надано характеристику ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією, зроблено аналіз стану зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією. Проведено дослідження експортної діяльності українських агрохолдингів та визначено перспективні напрями її розвитку. Побудовано прогностичну модель зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією. Приділено увагу діяльності Торгово-промислової палати України в розвитку експортної діяльності України сільськогосподарською продукцією.

Випускна кваліфікаційна робота Растівської Д.О. розкриває тему дослідження, містить тематичний аналіз та відповідні рекомендації, відповідає встановленим вимогам, та рекомендується до захисту перед комісією.

Керівник випускного кваліфікаційного проекту (роботи)
Кущнаренко Н.П.

(підпис, дата)

13. Висновок про випускний кваліфікаційний проект (роботу)

Випускний кваліфікаційний проект (робота) студента Растівська Д.О. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник освітньо-професійної програми

Новак О.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри

Дугінець Г.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20__ р.

АНОТАЦІЯ

Растівська Д.О. Розвиток експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів

Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів.

Розкрито теоретичні та практичні аспекти функціонування аграрного ринку в умовах війни. Визначено місце та роль України в світовому аграрному ринку. Проведено аналіз експортної діяльності України в аграрній сфері.

Здійснено детальний аналіз експортної діяльності вітчизняних агропідприємств. Зроблено обґрунтування перспективних напрямів розвитку експортної діяльності українських агрохолдингів. В підсумку здійснено прогнозування зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією в середньостроковій перспективі

Ключові слова: агрохолдинг, експорт, аграрний ринок, прогнозування, зовнішня торгівля

ANNOTATION

Rastivska D.O. Development of export activities of domestic agricultural holdings

The final qualifying work is devoted to the study of the export activities of domestic agricultural holdings.

Theoretical and practical aspects of the functioning of the agrarian market in the conditions of war are revealed. The place and role of Ukraine in the world agricultural market are determined. The analysis of the export activity of Ukraine in the agrarian sector was carried out.

A detailed analysis of the export activities of domestic agricultural enterprises was carried out. Prospective directions for the development of export activities of Ukrainian agricultural holdings are substantiated. As a result, forecasting of Ukraine's foreign trade in agricultural products in the medium term was carried out.

Keywords: agricultural holding, export, agricultural market, forecasting, foreign trade

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ.....	5
1.1 Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією.....	5
1.2 Аналіз стану зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією.....	12
РОЗДІЛ 2 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОХОЛДИНГІВ.....	16
2.1 Дослідження експортної діяльності українських агрохолдингів.....	16
2.2 Обґрунтування перспективних напрямів розвитку експортної діяльності українських агрохолдингів.....	23
2.3 Прогнозування зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією в середньостроковій перспективі.....	29
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	42

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що в умовах сучасних подій весь продовольчий сектор світу знаходиться у великій небезпеці і близький до пришвидшення продовольчої кризи, яка частково почалась у період пандемії Коронавірусу. Україна є одними із найбільших світових експортерів зерна та олії і саме від їхнього експорту залежить третина світового населення.

Українських аграрний бізнес є одним із ключових у структурі експорту та акумулює велику суму надходжень в держбюджет. Отож від розвитку агровиробництва в певній мірі і залежить наша економіка, яка останніми роками сильно страждає від різких коливань курсу валюти, політичної нестабільності а на сьогодні ще й від війни. Український уряд запровадив низку програм для стимулювання агровиробництва, адже розуміє, що боротися з ворогом потрібно не лише зброєю, але й економічно. На українських аграріїв покладено основне завдання – відновлення української економіки і в 2022 році його потрібно виконати сповна.

Тематика аграрного бізнесу досліджувалась такими зарубіжними та вітчизняними вченими науковцями як: Мороз О. [2], Шпикуляк О. [4], Лещенко Р. [29], Васільєва, Н., Величко, О. [44], Філліпс П. В. Б., Карванді Дж., Вебб Г., Раян К. Д. [41], Рібера І. [28], Чанг Х. Дж. [27] та багато інших в цій сфері.

Метою роботи є дослідження експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів та визначення перспектив їхнього розвитку.

В процесі дослідження поставлено виконання ряду завдань:

1. Дати характеристику ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією.
2. Провести аналіз стану зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

3. Зробити дослідження експортної діяльності українських агрохолдингів.

4. Навести обґрунтування перспективних напрямів розвитку експортної діяльності українських агрохолдингів.

5. Зробити прогнозування зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією в середньостроковій перспективі.

Об'єктом дослідження виступає експортна діяльність вітчизняних агрохолдингів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти здійснення експортної діяльності вітчизняних підприємств в аграрній галузі.

У роботі використано наукові **методи дослідження**: системний, статистичний, історичний, порівняльний, наукової абстракції, індукції, дедукції, прогнозування, аналізу і синтезу.

Матеріали, які використані під час написання дипломної роботи на тему «Розвиток експортної діяльності вітчизняних агрохолдингів»: спеціальна та довідкова література, словники, інформаційні видання, дані з системи Інтернет, річні статистичні звіти України, дані світової туристичної організації.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох частин, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

1.1. Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією

Аграрний ринок характеризується певною специфічністю, що відрізняє його з інших типів. Вона полягає у недостатній гнучкості попиту та пропозиції, яка обґрунтовується низькою ціновою еластичністю сільськогосподарської продукції.

Ринок передбачає вільний вибір будь-якого виду діяльності юридичними або фізичними особами, вільний доступ до будь-яких видів ресурсів, безперешкодне встановлення господарських зв'язків між постачальниками та споживачами, створює умови для появи, формування та розвитку споживчого попиту, існує для задоволення будь-яких потреб, встановлення внутрішньо - та міжгалузевих пропорцій.

Структурно світовий товарний ринок також підлягає змінам у зв'язку з появою нових видів товарів і зростанням обсягів продажів того чи іншого товару на будь-якому ринковому сегменті. Так, наприклад, виділився ринок наукоємної продукції, в складі якого розглядають ринок науково-технічної продукції. Структура сучасного світового товарного ринку представлена на рисунку 1.1.

У числі «основних напрямків НТП, що впливають на світові товарні ринки, важливо виділити ті з них, які формуються конвергентними технологіями. Підставою для такого припущення є активне взаємне проникнення (конвергенція) результатів наукових досліджень різних дисциплін і, відповідно, методів впливу на матеріальний світ з метою отримання нових товарів. На теоретичному і практичному рівнях виділяють, перш за все, взаємодія нано-, біо-, інформаційно-комунікаційних і когнітивних наук, яка отримала назву НБІК (NBIC) конвергенції».

Рис. 1.1 Структура сучасного світового товарного ринку

Джерело [1]

Будучи сполучною ланкою між споживачем та виробником, товар формує навколо себе різні економічні системи та певну надбудову, які є лише похідними від нього. З відходом даного товару з ринку вся надбудова, яка забезпечувала функціонування цього ринку, та й сам ринок товару перестають діяти, існувати.

Отже, під час еволюційних процесів у суспільстві, зміни історичних формацій, економічних перетворень у виробничій діяльності основним елементом ринку стає товар. Залежно від цього, що є даний товар, і формується ринок, тобто специфічність товару визначає специфічність ринку.

При дослідженні агропродовольчого ринку необхідно виходити із загальних принципів формування ринку (рис. 1.2).

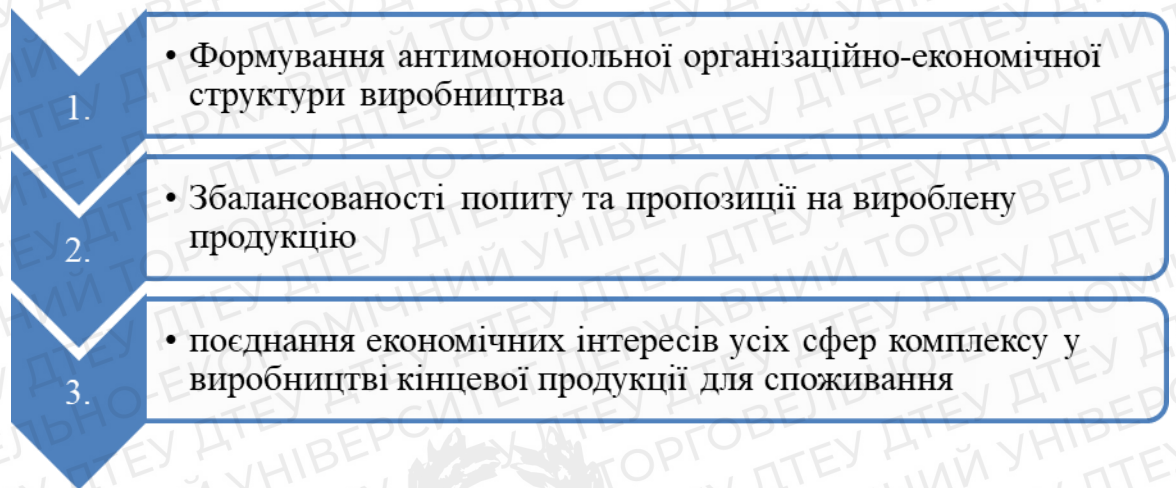

Рис. 1.2 Основні принципи формування аграрного ринку

Джерело: [2]

Процеси функціонування агропродовольчих ринків здійснюються в умовах, коли повністю або частково відсутня інформація про стан попиту та пропозиції.

Аграрний ринок - поняття інтегральне, воно охоплює сукупність інших ринків, які прямо чи опосередковано стикаються з агропромисловим виробництвом та доведенням продукції до споживачів. У вирішенні цих проблем важлива роль відводиться продовольчому ринку.

Стан продовольчого ринку, як правило, є «лакмусовим папером» сфери особистого споживання та показником добробуту суспільства. У економічній літературі поки немає чіткого визначення категорії «продовольчий ринок», а тих роботах, де він представлений, він характеризується як неавтономна частина агропромислового комплексу або прирівнюється до поняття аграрний ринок [3, с. 56-58].

По натурально-речовому складу кінцевий продукт продовольчого ринку включає частину сільськогосподарської сировини, що надходить у особисте споживання, продукцію галузей харчової промисловості, продукцію громадського харчування, а також продукцію оптової та роздрібної торгівлі, отриману не лише великими та дрібними виробниками різних форм власності на внутрішньому ринку, а й імпортні продовольчі товари. Продовольчий

ринок просторово знаходиться у максимальній близькості до кінцевого споживача, є важливою складовою агропромислового комплексу [4, с. 65-66].

Загалом можна визначити, що продовольчий ринок – це просторово акумульована відтворювальна система, яка здійснює взаємозв'язок економічних відносин між учасниками виробництва та споживання продуктів харчування, є специфічною та відносно самостійною частиною національного господарства, що виконує економічну, соціальну та політичну функції.

На сьогодні основну загрозу продовольчій безпеці України складає війна, розв'язана росією, яка почалась 24 лютого 2022 року і триває до сьогодні. Україна не тільки забезпечує внутрішній ринок продуктами продовольства, але є одним із найбільших експортерів зерна та соняшнику в світі, що ставить загрозу продовольчої кризи світового масштабу.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (Food and Agriculture Organization, FAO), на обидві країни сумарно припадає понад 50% глобального виробництва соняшнику, понад 20% виробництва ячменю, 14 % виробництва пшениці, 6% – ріпаку, 4% – маїсу (кукурудзи) [1]. Отож детальніше дослідимо вплив війни рф на економічну безпеку України та світу.

Детальніше частка України на світовому ринку сільськогосподарської продукції наведена на рисунку 1.3.

Україна займала з експорту пшениці п'яте місце у світі з часткою 10% і була першою за обсягами експорту соняшника, другою – з експорту ячменю та третьою – з експорту кукурудзи. Детальніше про частки України в експорті пшениці та ячменю показано на рисунках 1.4 та 1.5 відповідно.

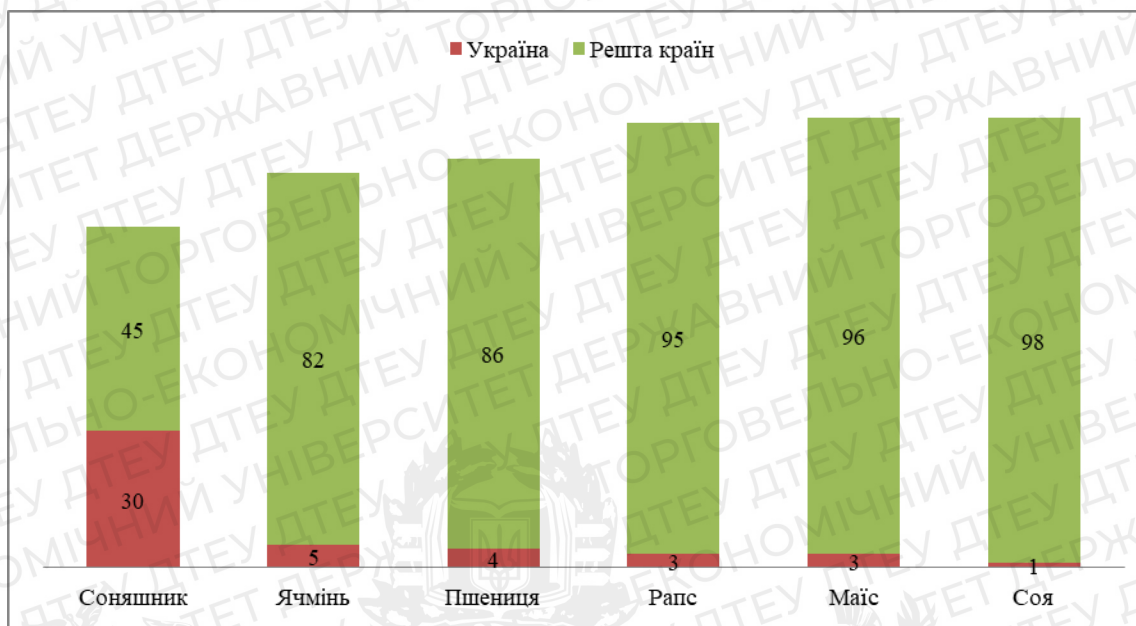

Рис. 1.3 Частка України у світовому виробництві окремих сільгоспкультур станом на 2021 рік, %

Джерело [5]

Отож ми можемо побачити, що Україна входить в десятку експортерів пшениці і їх сумарна частка складає 27%, що буде вкрай великою втратою для світу, якщо не зупинити війну в Україні. Якщо не зупинити війну цього року, то восени 2023 може виникнути світова продовольча криза, яка призведе до різкого подорожчання цін на продовольчі товари, зокрема хлібобулочні вироби та корми для тварин. Якщо розглядати дану кризу в широких масштабах то вона не тільки стосуватиметься галуз рослинництва, але й прямопропорційно впливатиме на кінцеву вартість і мяса та супутніх продуктів.

Схожа ситуація і з експортом ячменю, тут теж Україна займає 14%, що становить десятину світового експорту. Ситуація є вкрай критичною та потребує негайного вирішення, адже вже восени світ може опинитись у глибокій продовольчій кризі [5].

Індекс цін на продовольчі товари, який неухильно зростав з 2020 р., у лютому 2022 р. досяг історичного максимуму, перевищивши 140 пунктів – на 20% вище, ніж на рік раніше (рис 1.4).

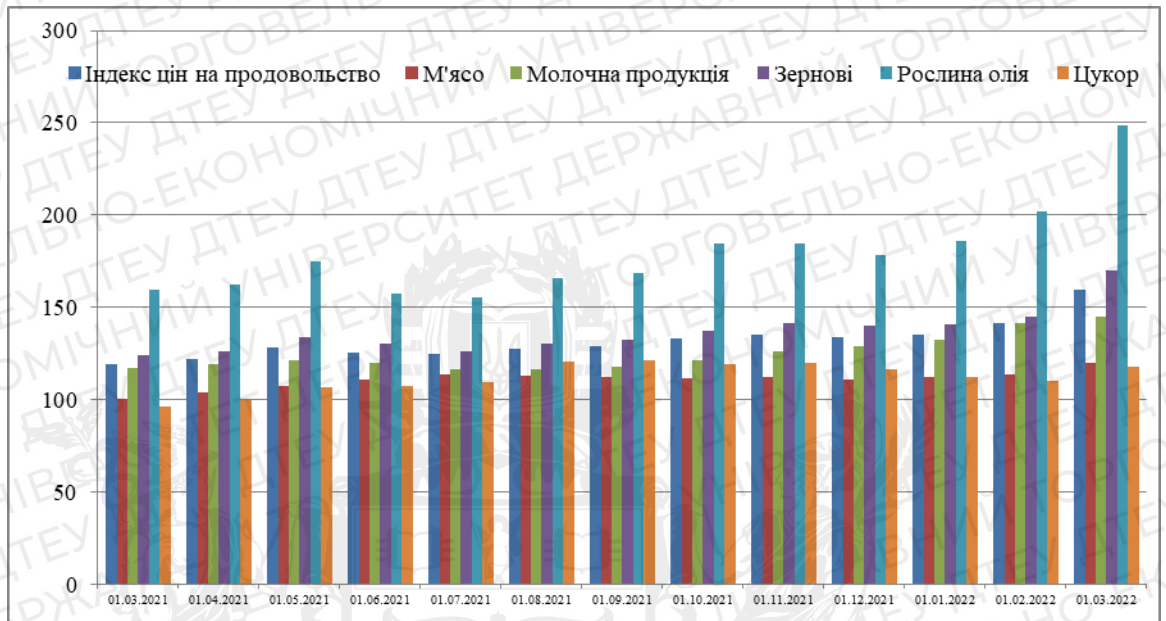

Рис. 1.4 Динаміка індексу цін на продовольство за категоріями товару за період 2021-2022 рр., %

Джерело [6]

Ціна на пшеницю на Чиказькій біржі, за даними на 22 березня, була в 1,6 рази вищою, ніж роком раніше [8, 9]. Ціни на пивоварний ячмінь у Західній Європі в 1,5 рази вищі за торішній рівень [7]. Ціни на маїс лише за перший тиждень березня зросли на 44% у річному вираженні, а на ріпакову та соняшникову олію (яка також торгується на історичних максимумах) – на 65% та 63%, підрахувала FAO. Ситуацію посилює зростання цін на енергоносії, що впливає на вартість виробництва та логістики: за рік ціни на нафту та газ зросли майже вдвічі.

Війна в Україні чинитиме подальший тиск на ціни на сільгосппродукцію, насамперед на пшеницю, прогнозує FAO. Якщо, наприклад, соняшникову олію при перебоях з її постачанням можна замінити іншими рослинними оліями, то заміни пшениці, яка є основним продовольчим продуктом більш ніж 35% населення світу, немає.

За період війни в Україні постраждає близько 30% посівних площ – одні не були засіяні, на інших не зібрано врожай [10]. Проте незрозуміло, чи в українських фермерів буде можливість зібрати врожай і поставити його на ринок в 2023 році. Масові переміщення населення сприяли скорочення трудових ресурсів – сільському господарству бракує робочих рук, вийти на роботу у полі, швидше за все, буде складно.

У березні 2022 року діяла тимчасова вимога про отримання дозволу Міністерством економіки на експорт пшениці, яка була скасовано в липні 2022 року. Основний напрямок українського експорту пшениці – африканські та азійські країни. Багато країн із високою залежністю від цих поставок відносяться, за класифікацією ООН, до групи держав з низькими доходами та продовольчим дефіцитом, а деякі – до групи найменш розвинених країн [11].

Кількість людей, які перебувають поза продовольчою безпекою, лише за останні 3 місяці 2021 р. зросла на 1 млн осіб до 16 млн – війна в Україні погіршить цю похмуру динаміку, визнає Світовий банк [12]. За підрахунками FAO, у 2020 р. пандемія Коронавірусу вже призвела до зростання частки голодуючих людей у світі майже кожного десятого з 8,4% роком раніше [13]. Число людей, які мають проблеми з доступом до продовольства, за даними FAO, могло досягти в 2020 р. 811 млн. У найближчий рік через війну в Україні до них може додатися ще 13 млн, прогнозує FAO.

Станом на сьогодні країни світу мають спільними силами не допустити продовольчої кризи, яка може статися в недалекому майбутньому і докласти максимум зусиль щоб зупинити війну в Україні та повернути мир та спокій. Щодо світової спільноти і свідомих країн світу, потрібно ще більше посилити санкції проти РФ та фінансово допомагати Україні максимально швидко закінчити війну. Адже, якщо Україна не буде експортувати зернові, то жителі бідних країн Африки будуть страждати від голоду а решти країн світу від високих цін на продовольчі товари, що в підсумку призведе до кризи на світовому аграрному ринку.

1.2. Аналіз стану зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією

Кожен третій долар в Україні припадає на експорт сільськогосподарської продукції, який складає основну частку валютного притоку в бюджет України.

Далі пропонуємо розглянути частку в експорті українських агропідприємств за річною виручкою від продажу своєї продукції (див. рис. 1.5.)

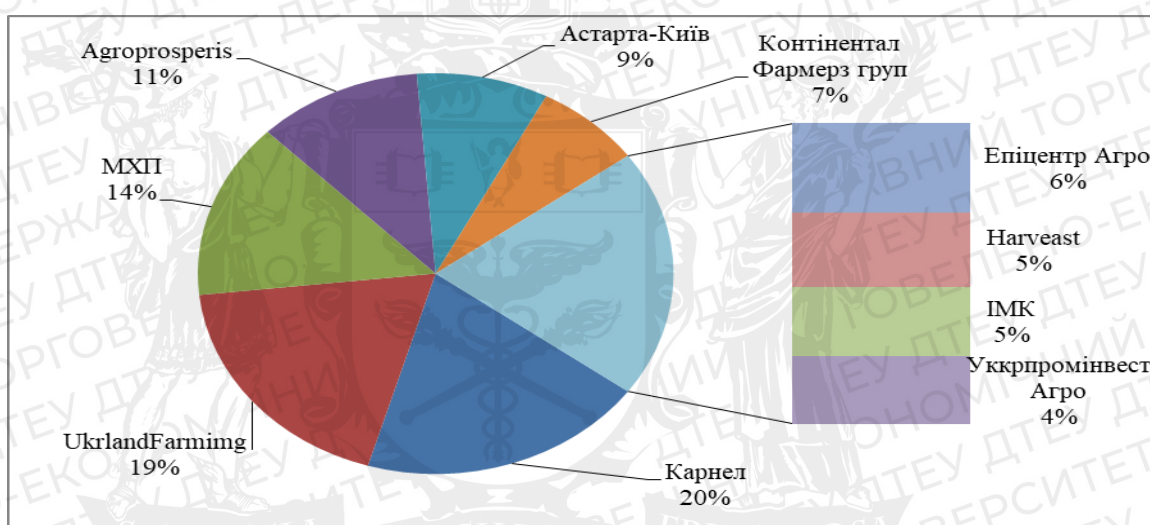

Рис. 1.5 Частка в експорті агропідприємств України станом на 2020 рік, %

Джерело [14]

Так, зокрема, агрохолдинг «Кернел» здійснює експорт фасованої соняшникової олії, ПАТ «Миронівський хлібопродукт» – курячого м'яса, «UkrLandFarming» – яєць, а ГК «Астарта-Київ» – цукру і соєвої олії.

Наступним проаналізуємо вплив експорту на рівень прибутковості агропідприємств за останні три роки (табл. 1.1). Основним показником ефективної фінансово-економічної діяльності є чистий прибуток підприємства, і на основі аналізу якого можна визначити ефективне чи ні дане підприємство.

Таблиця 1.1

Динаміка виручки від реалізації та чистого прибутку українських аграрних підприємств за 2018-2020рр, млн. грн

Компанія	ТОВ АСТАРТА-КИЇВ		Syngenta		ТОВ «КЕРНЕЛ-КАПІТАЛ»		ПРАТ "Миронівський хлібопродукт"	
	Дохід від реалізації	Чистий прибуток	Дохід від реалізації	Чистий прибуток	Дохід від реалізації	Чистий прибуток	Дохід від реалізації	Чистий прибуток
2018	649156	39546	9940961	67456	6488100	140400	34464262	3971908
2019	754726	71682	8467366	38348	10692000	510300	36852545	5042752
2020	415923	88706	9960593	67759	11088900	318600	35973856	- 1846825
Темп зміни, %	16,26	81,26	-14,82	-43,15	64,79	263,46	6,93	26,96

Джерело: [15, 16, 17, 18, 19, 20, 21]

З огляду на ключові фінансові результати відомих агропідприємств, ми бачимо, що із поживленням експорту в 2018 році, вже в 2019 їхній прибуток зріс в середньому на 80%, що свідчить про ефективність впливу експорту на прибутковість компанії. Негативний ріст спостерігався лише у компанії Syngenta, яка почала тільки нарощувати експортні поставки в 2019 році, і відповідно в 2020 році її чистий прибуток виріс в 1,7 рази

Саме АПК є ключовою галуззю нашої держави, яку вона повинна розвивати і захоплювати світові ринки збуту. Вагому частку товарної структури українського експорту до країн світу в 2020 році становили зернові культури – 19,1% , наступні за вагомістю є чорні метали – 15,61% та трійку лідерів українського експорту закривають руди шлаки та зола – 8,97%. Зернові - основний для виходу України в світовий торговий простір, тому що є сировиною для багатьох галузей економіки [22, 23].

З кожним роком експорт української аграрної продукції зростає, що є свідченням збільшення об'ємів виробництва українськими підприємствами та нарощування їхніх потужностей. Дослідимо динаміку виробництва продукції рослинництва та тваринництва за останні п'ять років, своє дослідження розпочнемо з аналізу обсягів виробництва продукції рослинництва (рис. 1.6).

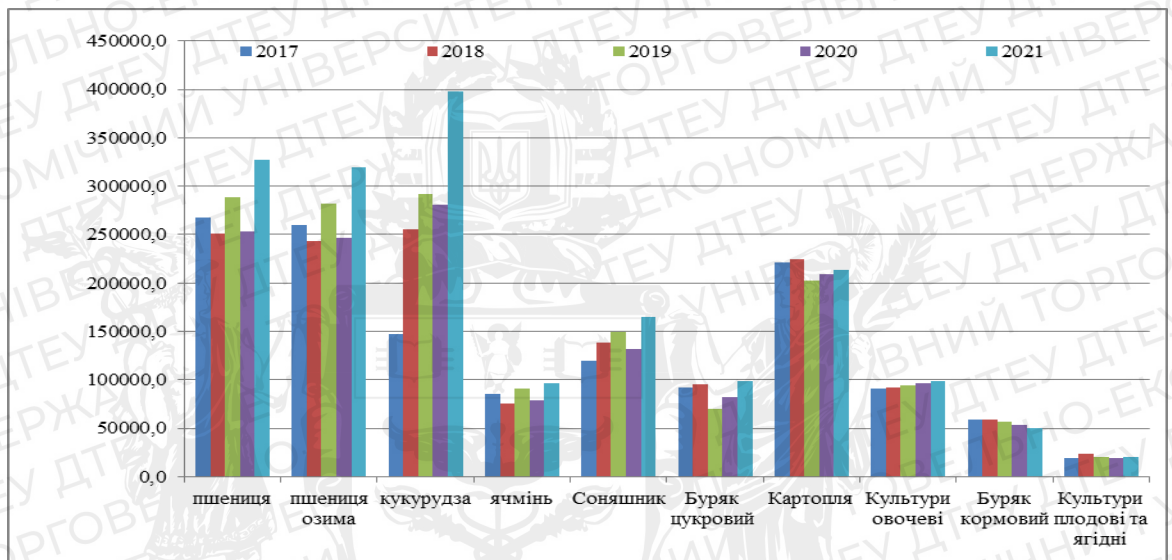

Рис. 1.6 Динаміка обсягів виробництва продукції рослинництва, тис. центр за період 2017-2021 рр

Джерело: [24]

Аналізуючи рисунок 1.6, по всіх видах продукції рослинництва відбувся ріст у 2021 році, незважаючи на карантинні обмеження та закриття ринків збуту у 2020 році, рівень виробництва у 2021 швидко відновився та перевищив рівень 2019 року. В основному збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва відбулось за рахунок зростання посівних площ, впровадження у діяльність українських підприємств інноваційних технологій та урожайному 2021 року [25].

В підсумковому аналізі галузі сільського господарства України пропонуємо дослідити рівень рентабельності аграрних підприємств за останні десять років та визначити наскільки рентабельними є основні продукти сільського господарства (рис. 1.7).

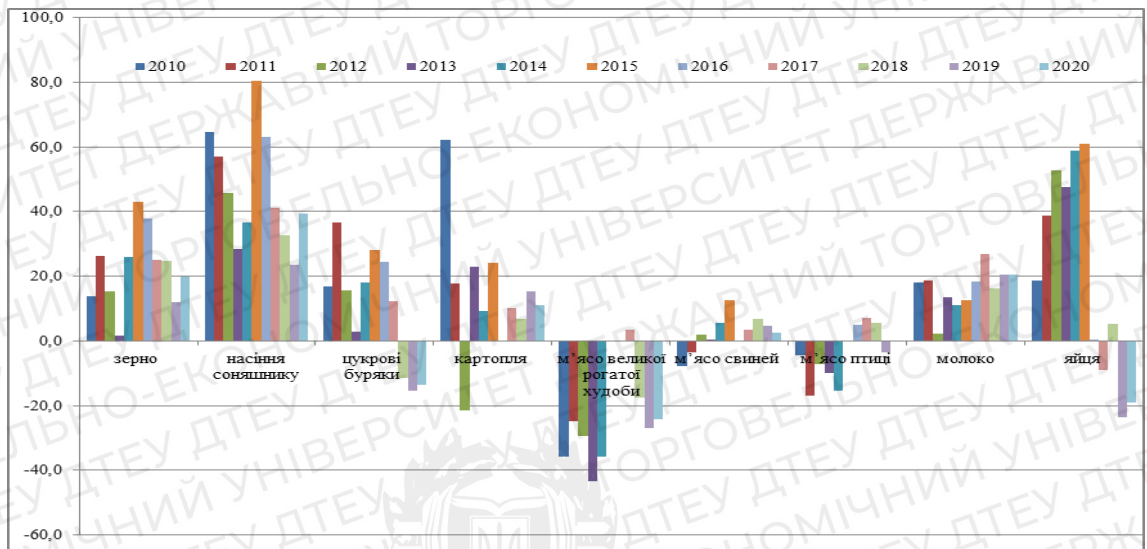

Рис. 1.7 Динаміка рівня рентабельності виробництва сільгосппродукції українськими підприємствами, % за період 2010-2020 рр

Джерело: [26]

Найбільш рентабельним продуктом в сільському господарстві є насіння соняшнику, зерно, цукрові буряки, молоко та картопля, дані товари характеризуються високою ціною та відносно невеликими витратами на їх виробництво. Щодо нерентабельних то в основному це м'ясо, для виробництва якого затрачається велика кількість коштів та невиправдано високі ціни на корми, які інколи перевищують свою реальну вартість.

Сьогодні українські компанії почали активно використовувати інноваційні технології в своїй роботі та покращувати бізнес процеси, це й не дивно, що станом на 2020 рік частка експорту сільськогосподарської продукції становила 39,4% [22], так як більшість з цих компаній, які зайняті в галузі АПК займаються експортом продукції. Впровадження інновацій в діяльність аграрних підприємств збільшило попит на українську сільгосппродукцію за кордоном.

Отже, Україна є одним з головних експортерів продовольства на світовому ринку і саме АПК є ключовою галуззю нашої держави, яку вона повинна розвивати і захоплювати світові ринки збуту.

РОЗДІЛ 2 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОХОЛДИНГІВ

2.1 Дослідження експортної діяльності українських агрохолдингів

Розвиток сільського господарства сприяє економічному зростанню та має вирішальне значення для подолання бідності та продовольчої безпеки [27]. Важливою частиною ринків сільськогосподарської продукції є торгівля [28]. Беручи до уваги лише деякі виклики, з якими людям доводиться стикатися в усьому світі, як-от війна в Україні 2022 року, підвищення цін на продукти харчування, збільшення населення світу, міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією стає не просто важливою, а надзвичайно важливою.

Протягом століть Україну називали «житницею Європи». Ця назва цілком точна, враховуючи, що в Україні зосереджено приблизно чверть надродючих «чорноземів» або «чорноземів» світу. Україна вже входить до трійки найбільших експортерів зерна та є світовим лідером у таких сферах, як соєві боби та соняшникова олія. Експорт української сільськогосподарської продукції зростає на ключових світових ринках, таких як Китай, Єгипет, Індія, Туреччина та в Європейському Союзі [29]. Це робить Україну одним із ключових гравців світового аграрного ринку .

Отож, дослідимо динаміку українського експорту сільськогосподарської продукції за основними категоріями (рис. 2.1).

Як ми бачимо з рисунку 2.1 динаміка експорту сільськогосподарської продукції з України досягнула піку в 2021 році, відновившись після Пандемії Коронавірусу в 2020 році. Проте новою хвилею випробувань для вітчизняного аграрного експорту стала війна в Україні, що призвело до зменшення експортних продажів через неможливість компаній експортувати у зв'язку з блокуванням портів.

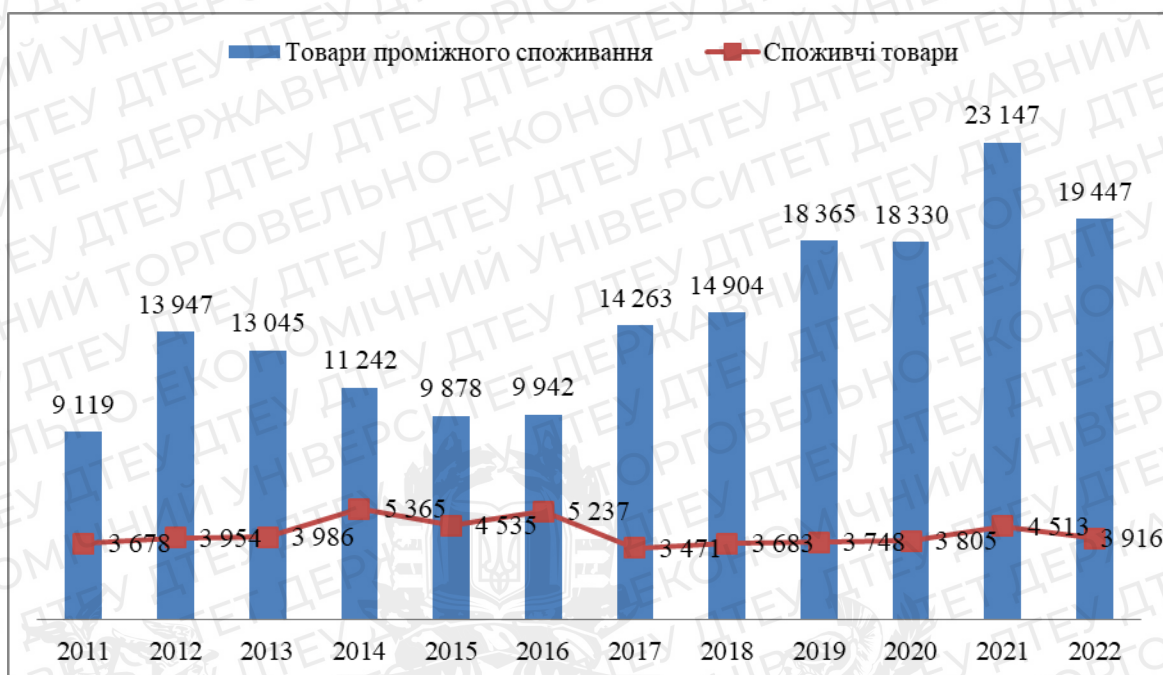

Рис. 2.1 Динаміка експорту українського аграрної продукції за категоріями за період 2011-2022 рр., млн. дол. США

Джерело: [30]

Наступним дослідимо частку українських агрохолдингів в експорті 2021 року (рис. 2.2).

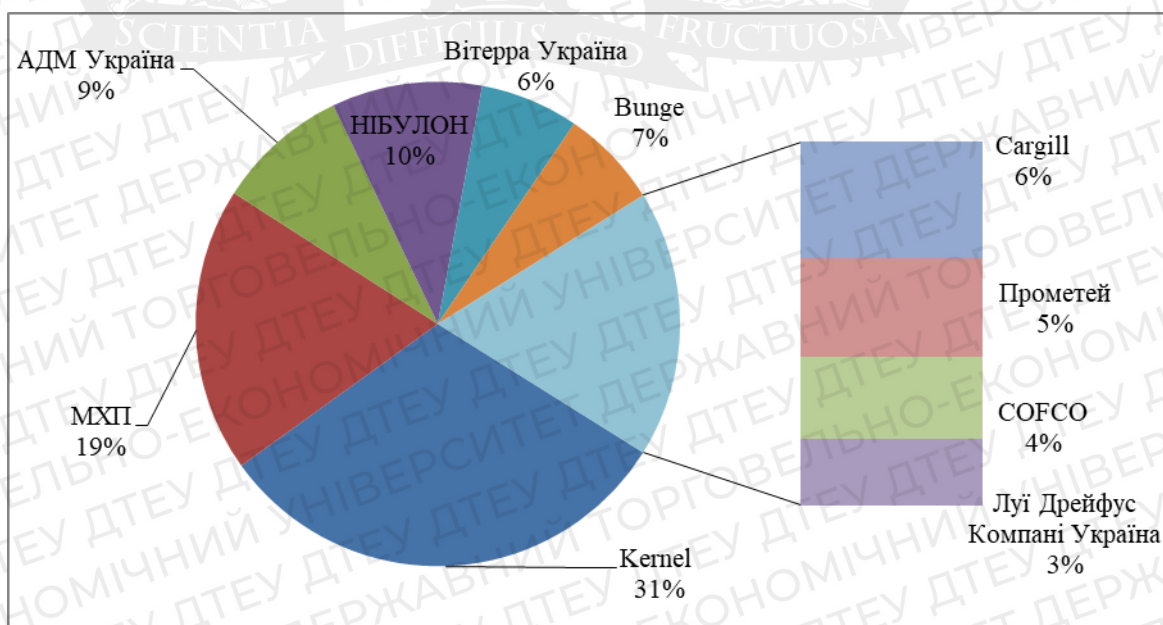

Рис. 2.2 Структура експорту українського аграрної продукції за компаніями за 2022 рік.

Джерело: [31]

Як ми бачимо з рисунку 2.2 найбільшу частку в експорті аграрної продукції займає компанія Кернел, яка є одним із найбільших світових експортерів зерна. Наступним йде агрохолдинг МХП, який експортує курятину в більше ніж 80 країн світу та трійку лідерів по експорту ара продукції закриває компанія Нібулон.

Наступним проведемо порівняльний аналіз виручки українських агрохолдингів за період 2021 та 2022рр (рис. 2.3).

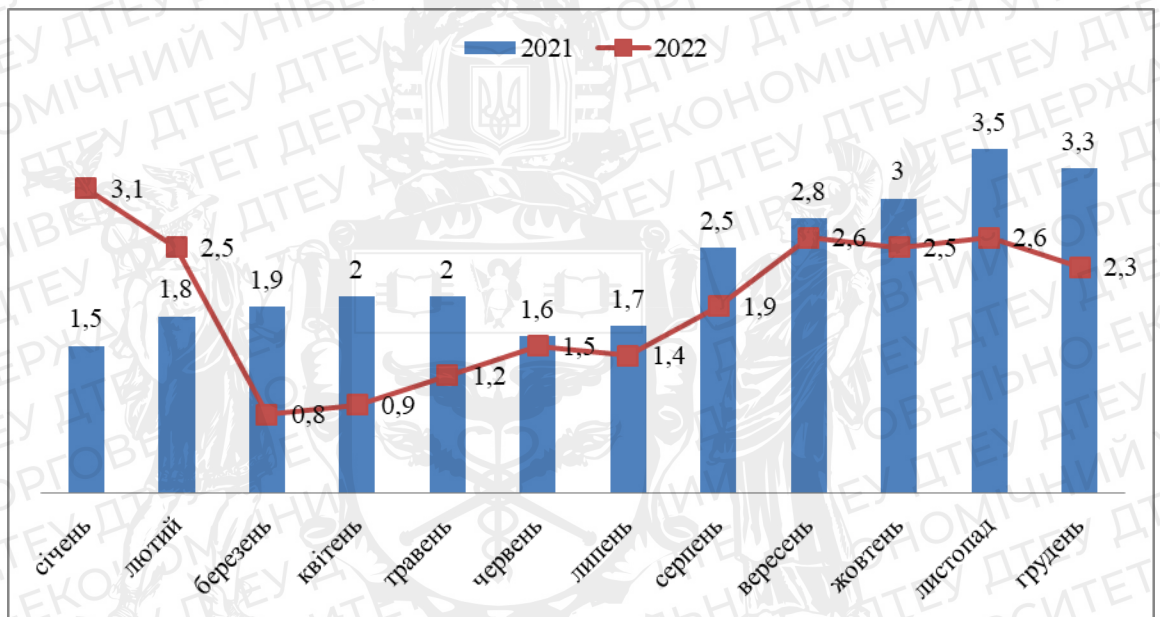

Рис. 2.3 Порівняльний аналіз виручки агрохолдингів за період 2021-2022 рр., млрд. дол. США

Джерело: [32]

Отож, аналізуючи рисунок 2.3, ми бачимо, що обсяг виручки з період березня та липня в 2022 році зменшився майже на половину в порівнянні з 2021 року, основною причиною такого падіння стала війна в Україні. Більшість агрохолдингів, які були розміщені на тимчасово окупованих територіях були змушені призупинити свою діяльність, що негативно вплинула на загальні показники аграрного сектору року України.

Наступним проведемо аналіз структури експорту агрохолдингів України за товарами (рис. 2.4).

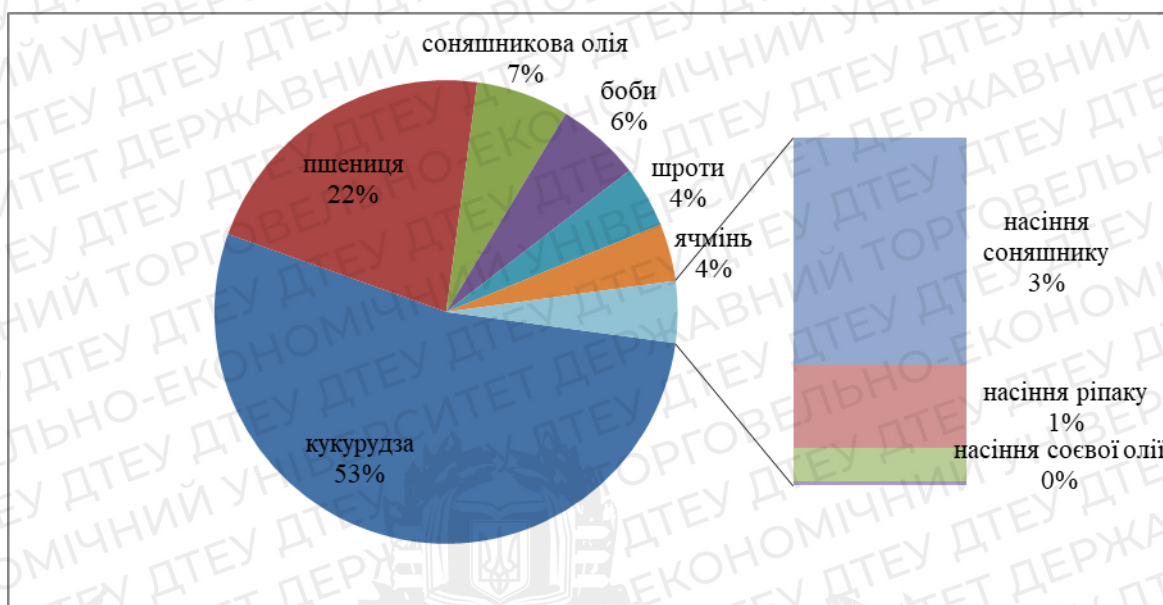

Рис.2.4 Товарна структура експорту агрохолдингів України за 2022 рік.

Джерело: [33]

Найбільшу частку у структурі експорту агрохолдингів України ставив експорт кукурудзи – 53%, наступним був експорт пшениці – 22% та з часткою у 7% трійку товарів-лідерів закриває експорт соняшникової олії.

Географічна структура експорту наведена на рисунку 2.5.

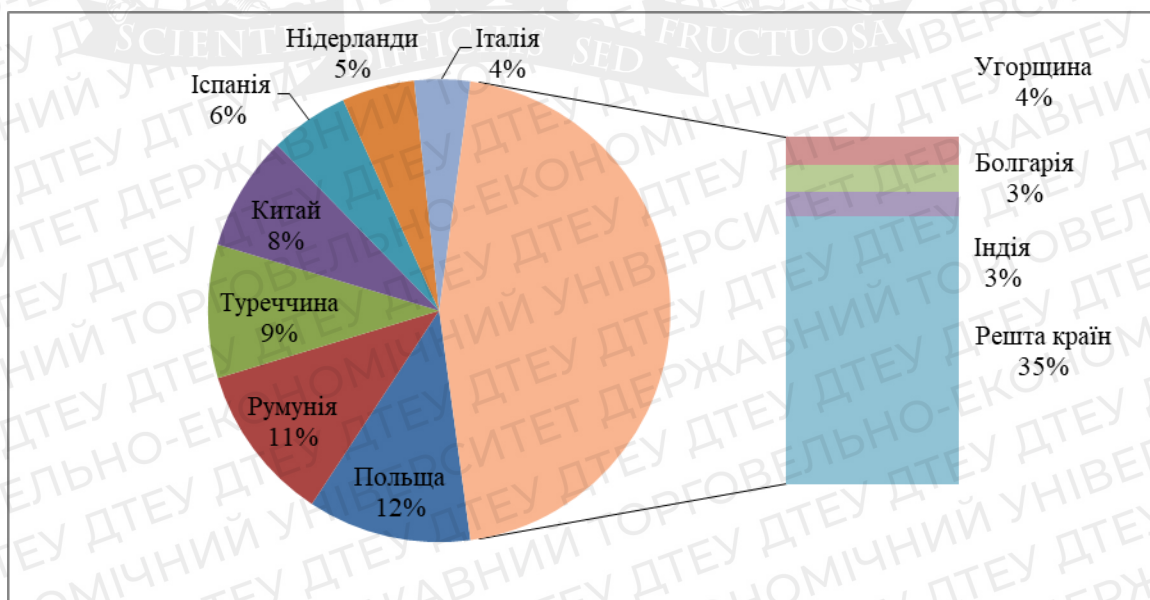

Рис. 2.5 Географічна структура експорту агрохолдингів України за 2022

рік.

Джерело: [34]

Найбільшими імпортерами української аграрної продукції були Польща та Румунія, сумарна частка яких становила 33%, в основному це пов'язано через блокування портів та експорт продукції через сушу, а ці дві країни являються найближчими по територіальному розташуванню.

Для визначення частки України в імпорті м'яса ЄС пропонуємо проаналізувати структуру імпорту м'яса яловичини за 2021 рік (див. рис. 2.6)

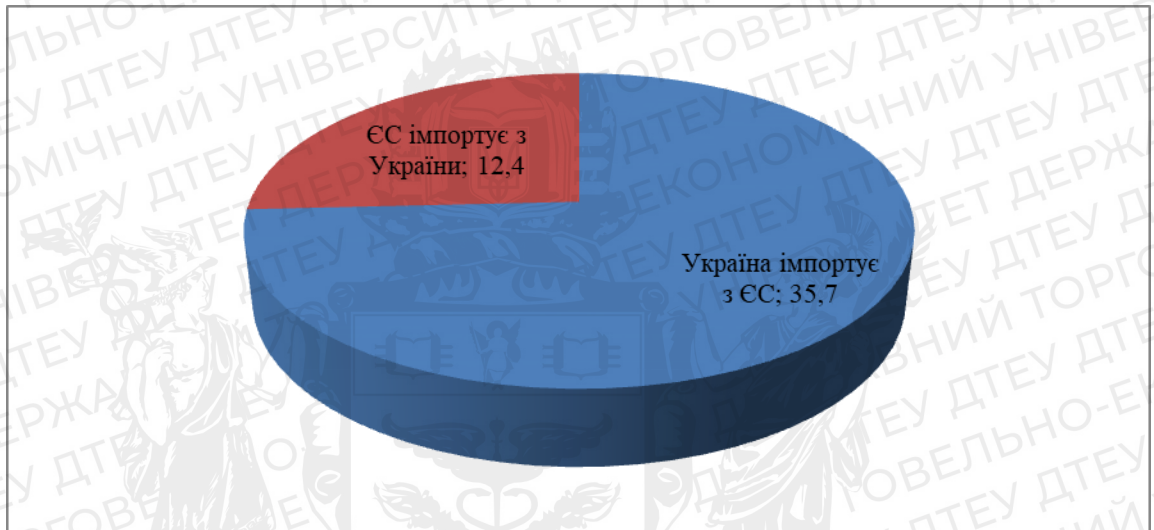

Рис. 2.6 Частка України в імпорті країн ЄС за продукцією сільського господарства станом на 2021 рік, %

Джерело: [35]

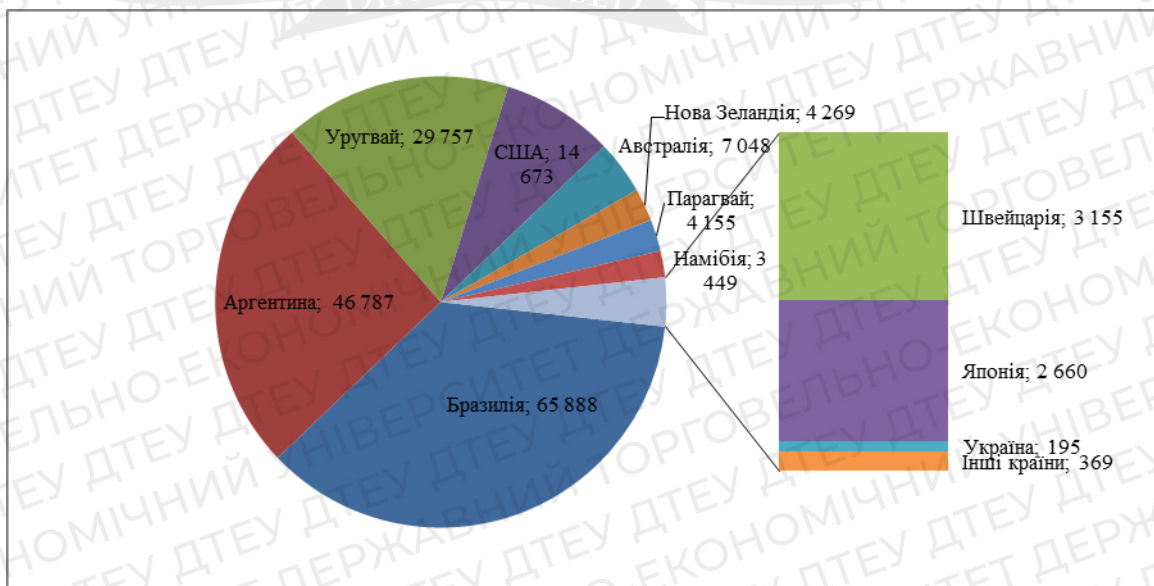

Рис. 2.7 Структура імпорту м'яса яловичини ЄС за 2021 рік за основними країнами, тон

Джерело: [36]

Як ми бачимо Україна займає мізерну частку в структурі імпорту країн ЄС, проте має великий потенціал до росту, так як її основними перевагами є вигідне логістичне розташування та відносно нижчі ціни. Однією з причин, що перешкоджають ЄС купляти м'ясо в Україні є значні обмеження та вимоги щодо якості, які на жаль нашим експортерам важко виконати.

В підсумку ми можемо зробити висновок, що українському уряду потрібно зайнятися розвиток аграрної галузі та зосередитися на вибудові ефективних урядових програм для стимулювання експорту та максимізувати державну підтримку. На жаль, до конкретних дій зі сторони уряду призвела тільки війна, яка почалась в Україні у 2022 році.

Отож на рисунку 2.8 пропонуємо розглянути основні дії зі сторони українського уряду в підтримці аграрного бізнесу на час війни в Україні.

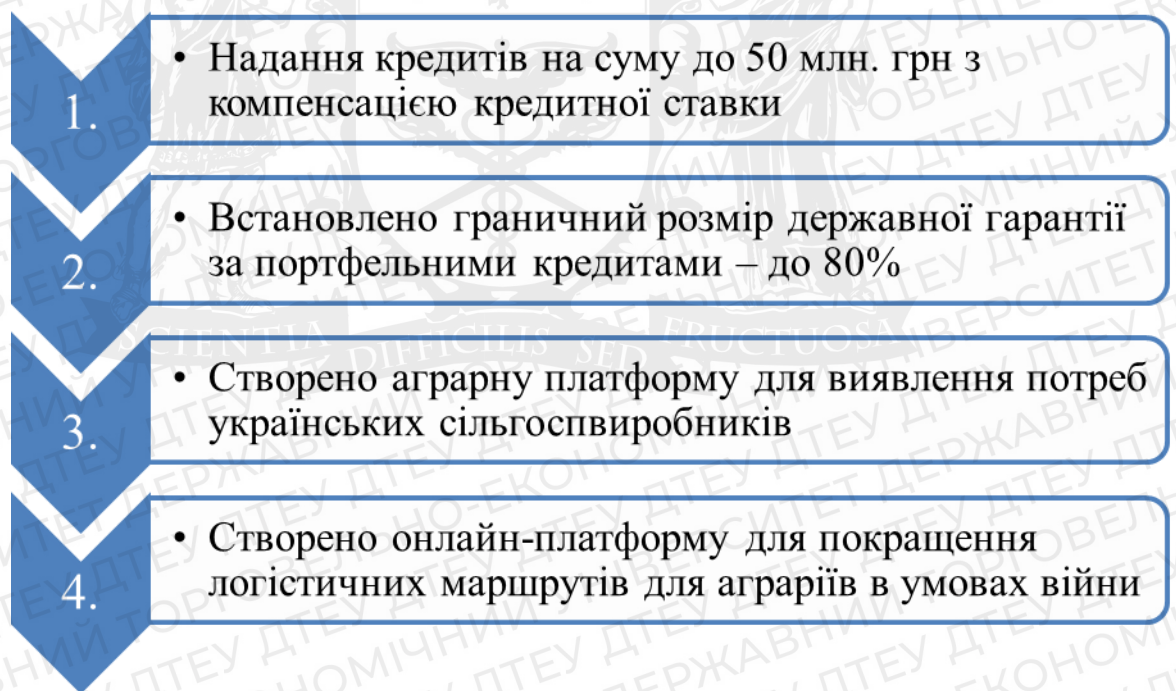

Рис. 2.8 Дії уряду з підтримки українських аграріїв на час війни в Україні

Джерело: [37]

Дані кроки зі сторони українського уряду повинні сприяти подальшому розвитку аграрного бізнесу в Україні та запевнити українських аграріїв, що

попри те, що війна в Україні триває потрібно допомагати відновлювати економіки та продовжувати сіяти та обробляти землю. Український уряд надає гарантії, що у разі знищення посівних чи ферм буде виплачена компенсація та повністю відновлене пошкоджене майно.

Не менш важливою є підтримка українських експортерів та імпортерів країнами ЄС. 12 травня 2022 року Європейська комісія представила свій план дій «Дороги солідарності» [38], щоб допомогти Україні експортувати свою сільськогосподарську продукцію в рамках реакції солідарності ЄС з Україною.

3 серпня 2022 року Чорноморська зернова ініціатива [39] за посередництвом ООН дозволила збільшити експорт зерна морськими маршрутами та домоглася відкриття порту в Одесі. За даними Міністерства сільського господарства України, загальний український експорт зернових, олійних культур та супутніх товарів у вересні 2022 року досяг 6,6 млн тонн, підтверджуючи тенденцію до зростання після 4,3 млн тонн у серпні, 2,8 млн тонн у липні, 2,5 млн тонн у червні, 2 млн тонн у травні та 1,3 млн тонн у квітні.

Для України експорт аграрної продукції є важливою статтею надходжень до державного бюджету та стратегічною галуззю, частка експорту якої в 2022 становила 53%. Отож наші державі необхідно стимулювати вітчизняних аграріїв до збільшення своїх обсяг та підтримувати розвиток експорту агропродукції.

2.2 Обґрунтування перспективних напрямів розвитку експортної діяльності українських агрохолдингів.

Виникнення такої управлінської інновації, як реінжиніринг бізнес-процесів було викликано впровадженням у практику управління інформаційних технологій, які впливають на підвищення якості управління.

До конкретних результатів інформатизації можна зарахувати наступні [40].

1. Підвищення ефективності праці персоналу, яке відбувається за рахунок усунення тимчасових та географічних бар'єрів доступ до баз даних може здійснюватися звідки завгодно і коли завгодно.

2. Збільшення продуктивність праці, так як інформаційні технології значно прискорюють виробничо-технологічні процеси, знижують витрати та збільшують продуктивність праці персоналу.

3. Перерозподіл повноважень, в результаті впровадження інформаційних технологій змінюються принципи розподілу інформації в організації, доступ до неї отримує ширше коло співробітників, причому перед працівниками нижчих рівнів виникає необхідність прийняття рішень, які насамперед приймали їхні керівники.

4. Розвиток співробітництва як усередині організації, так і із зовнішнім середовищем, з'являється можливість обміну інформацією та ідеями між співробітниками організації, розкиданими по всьому світу.

5. Командний дух у створенні, інформаційні технології пришвидшують ідентифікацію проблем і можливостей, прискорюють прийняття рішень, збільшують здатність організації до навчання з допомогою широкого обміну як інформацією, а й знаннями.

Отже, грамотне впровадження сучасних інформаційних технологій, які супроводжується реінжинірингом бізнес-процесів, дозволяє досягти нових ділових позицій організації. Реінжиніринг являє системну перебудову ділових процесів задля досягнення радикального, стрибкоподібного поліпшення діяльності організації.

Саме якісне впровадження методів реінжинірингу вкрай необхідна для ефективного розвитку АПК України. Так як більшість українських аграрних підприємств використовують застарілі технології та не впроваджують інновацій у виробництво. Ось чому нами було запропоновано застосування

досвіду США з використання кластерного підходу у розвитку сільського господарства як ефективного методу реінжинірингу бізнес-процесів в АПК.

Управління сільським господарством повинно сприяти циклічному процесу аграрного виробництва. У зв'язку з цим пропонується почати вдосконалення управління сільським господарством з узгодження виробників, які мають схожі умови і перспективи розвитку. Найбільш доцільним способом проведення такого розподілу за обсягами аграрної продукції було застосування математичного апарату кластерного моделювання [41]. Такий підхід дозволяє об'єднати елементи вибірки в кластери сильних, середніх і слабких сільськогосподарських виробництв з найменшими сумарними квадратичними відхиленнями від невідомих задалегідь центрів.

Результати розрахунків за описаною методикою були отримані на вибірках сільськогосподарських виробництв в 24 регіонах України і 50 штатах США за 2021 рік [42, 43]. Розподіл кластерів по штатах і контингентах регіонах за обсягами аграрної продукції вироблялося методом штучних нейронних мереж, вбудованих в комп'ютерний інструмент NXL Clusterizer. Зміст кластерів з сильним, середнім і слабким сільськогосподарським виробництвом було агрегованих в таблицях 2.1 і 2.2

Основні напрямки сільськогосподарського виробництва визначають спеціалізацію аграрної діяльності і уточнюють оцінки якості управління при плануванні сільськогосподарського виробництва. Основна спеціалізація, характерна для рослинництва в США і Україні, - це виробництво пшениці, кукурудзи, соняшнику, сої, овочів, картопля, фруктів, ягід, горіхів та кормових культур.

Таблиця 2.1

Кластерні групи регіонів України за обсягами виробництва аграрної продукції

Кластер сильного сільськогосподарського виробництва		Кластер середнього сільськогосподарського виробництва		Кластер слабого сільськогосподарського виробництва	
Область	Аграрна продукція, млн. дол.	Область	Аграрна продукція, млн. дол.	Область	Аграрна продукція, млн. дол.
Черкаська	488,92	Чернігівська	402,3	Чернівецька	166,82
Дніпропетровська	562,64	Херсонська	411,53	Донецька	284,33
Київська	538,02	Кіровоградська	383,66	Івано-Франківська	221,84
Харківська	524,24	Львівська	362,5	Луганська	174,03
Хмельницька	510,05	Миколаївська	326,35	Рівненська	259,42
Полтавська	528,53	Одеська	433,96	Волинська	253,72
Вінницька	758,26	Сумська	378,47	Закарпатська	145,48
		Тернопільська	336,5		
		Запорізька	355,92		
		Житомирська	366,38		

Джерело: побудовано за [42]

Розраховані показники заробітної плати як критерії мотивації в управлінні сільським господарством України та США були зібрані в таблиці 2.3.

Нинішні досягнення всього аграрного сектору України можуть посісти 18 місце серед штатів США між Північною Дакотою та Флоридою. Таким чином, отримана координація за рівнями сильного, середнього та слабого розвитку сільського господарства дозволила нам примирити штати США та регіони України відповідно до відносного успіху в сільськогосподарській діяльності. За ним підуть більш цілеспрямовані рекомендації щодо вдосконалення управління сільським господарством в Україні, отримані завдяки позитивним результатам у плануванні, організації та мотивації сільського господарства США.

Таблиця 2.2

Кластерні групи штатів США за обсягами аграрної продукції

Кластер сильного сільськогосподарського виробництва		Кластер середнього сільськогосподарського виробництва		Кластер слабого сільськогосподарського виробництва	
Штат	Аграрна продукція, млн. дол.	Штат	Аграрна продукція, млн. дол.	Штат	Аграрна продукція, млн. дол.
Каліфорнія	49474,39	Арканзас	9840,06	Алабама	6317,6
Айова	32105,19	Колорадо	8470,42	Аляска	55,65
Небраска	25517,25	Флорида	8840,61	Арізона	4354,79
Техас	28235,52	Джорджія	10445,96	Коннектикут	648,15
		Айдахо	8176,58	Делавер	1383,08
		Іллінойс	17313,82	Гаваї	819,02
		Індіана	11291,89	Кентуккі	6643,29
		Канзас	18326,71	Луїзіана	3545,34
		Мічиган	8677,12	Мен	810,74
		Міннесота	20223,65	Меріленд	2476,79
		Міссурі	10472,22	Массачусетс	516,18
		Північна Кароліна	12558,42	Міссісіпі	6084,01
		Північна Дакота	9249,59	Монтана	4486,14
		Огайо	10161,53	Невада	823,92
		Оклахома	8738,34	Нью-Гемпшир	299,04
		Пенсільванія	8153,49	Нью Джерсі	1142,91
		Південна Дакота	11160,93	Нью-Мексико	3303,08
		Вашингтон	11310,39	Нью-Йорк	5728,27
		Вісконсін	12481,61	Орегон	5510,58
				Род-Айленд	94,59
				Південна Кароліна	2657,72
				Теннессі	4059,99
				Юта	2232,26
				Вермонт	891,07
				Вірджинія	4137,76
				Західна Вірджинія	858,95
				Вайомінг	1932,45

Джерело: побудовано за [43]

Таблиця 2.3

Характеристика кластерів за заробітною платою в сільському господарстві

Країна	Показник	Кластер сильного сільськогосподарського виробництва	Кластер середнього сільськогосподарського виробництва	Кластер слабого сільськогосподарського виробництва
Україна	Середня заробітна плата в сільському господарстві, \$ на місяць	236,86	228,12	216,49
	Середня заробітна плата в сільському господарстві відносно мінімальної заробітної плати, %	171,77	165,44	157
США	Середня заробітна плата в сільському господарстві, \$ на місяць	2095,2	2023,58	2041,72
	Середня заробітна плата в сільському господарстві відносно мінімальної заробітної плати, %	155,27	159,83	163,41

Джерело: побудовано за [42, 43]

Удосконалення організації сільського господарства в Україні передбачають кращу логістику зберігання та реалізації, щоб збільшити виручку та забезпечити стабільне постачання овочів та картоплі на внутрішньому ринку [44]. Успіх у вирощуванні фруктів, ягід та горіхів у США суттєво корелює з зрошенням. Середня частка зрошуваних земель у США сягає понад 6%, тоді як вона перевищує 40% у штатах спеціалізації фруктів та ягід. Фермери практикують збирати воду від дощу та танення снігу в ланцюгу штучних ставків для подальшого зрошення через підземні труби. Крапельні зрошення застосовують у плодово-горіхових садах, щоб зменшити витрату води. Подібні шляхи організації ефективного садівництва варті активної реалізації в аграрному секторі України.

Загалом, високоефективне управління в аграрному секторі США підтримується та стимулюється Міністерством сільського господарства США, що включає послуги з аграрного маркетингу, економічних досліджень, інспекції здоров'я тварин і рослин, харчування та харчування, безпеку та

якість харчових продуктів, зовнішню торгівлю, статистику, збереження природних ресурсів, управління ризиками, розвиток сільських територій тощо. Регулярний моніторинг розвитку сільського господарства США сприятиме постійному стабільному вдосконаленню управління сільським господарством в Україні.

В підсумку першого розділу пропонуємо дослідити роботу ТПП України. Роль ТПП України в розвитку сільського господарства може стати дуже ваговою, адже зважаючи на наявність міжнародних контактів та можливість обміну досвідом, ТПП України може надавати консультації сільгоспвиробникам щодо можливостей вигідного оновлення основних фондів при закупівлі обладнання за кордоном, щодо ефективних технологій, а також створювати нові послуги, які б полегшували ведення агробізнесу, наприклад, за допомогою програми товарних кредитів. До всього, беручи до уваги представницьку функцію палати, важливо забезпечити присутність експертів від ТПП У в дорадчих радах при міністерствах, які могли б адвокувати рішення, практично необхідні для аграріїв – питання реєстрації договорів оренди, узаконення оренди невитребуваних паїв, узаконення оренди земель запасу, можливостей кредитування тощо. ТПП України сприяє залученню інвестицій в харчову промисловість, для цього необхідно організувати міжнародні виставки-форуми, що створює можливості зустрічі постачальників, виробників та клієнтів, які могли б виробити спільні нові рішення для своїх компаній, до того ж користуючись своїми контактами та інформацією, шукати нові ринки збуту для українських товарів.

Окремо слід наголосити на ролі ТПП України як міжнародного медіума, адже система торгово-промислових палат може посприяти заповненню браку інвестицій і доступних кредитів, що створять умови для проведення модернізацій на підприємствах, переходу на нові технології виробництва та менеджменту, а також налагодження випуску нової продукції. Такі заходи дозволять підприємствам переорієнтуватися на нові ринки збуту. Експерти від ТПП України, які повинні бути представлені в

дорадчих радах при міністерствах, мають сприяти реформуванню галузі, що збільшить інвестиційну привабливість України. Наприклад, працівники ТПП України можуть адвокувати створення прозорої процедури приватизації державних сільськогосподарських підприємств, надання «дешевих» кредитів, залучення більш ефективних технологій виробництва тощо.

2.3 Прогнозування зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією в середньостроковій перспективі.

Війна в Україні, яка почалась в лютому 2022 року назавжди змінила бачення не тільки українців, але й усього світу. Українська економіка зазнає руйнувань, які неможливо порівняти із жодною економічною кризою. Вітчизняний бізнес обвалився на 50%, і саме зовнішньоторговельна діяльність на сьогодні є чи не єдиним способом вийти з кризи для самих компаній, та підтримати українську економіку та допомогти нашій державі швидко все відбудувати та відновити.

Українські підприємства поступово починають адаптовуватись під нові реалії своєї роботи та максимально швидко реагувати на нові зміни і використовувати можливості, які їм надає держава.

Перш ніж перейти до прогнозування зовнішньої торгівлі, проаналізуємо вплив війни на рівень експорту, який являється одним із основних шляхів притоку валюти в Україну.

Війна в Україні перш за все негативно плинула на стабільність національної валюти, отож розпочнемо з аналізу впливу обмінного курсу на загальний ріст експорту аграрної продукції на ВВП нашої країни.

Таблиця 2.6

Динаміка обмінного курсу, експорту та ВВП України за період 2010-2021 рр

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Експорт, млрд. дол. США	9,935	12,804	17,906	17,04	16,67	14,478	15,25	17,739	18,594	22,123	22,145	27,666
ВВП, млрд. дол. США	141,21	169,33	182,59	190,5	133,5	91,03	93,36	112,09	130,89	153,88	155,5	195,1
Середньозважений обмінний курс гривні до долара	7,94	7,97	7,99	7,99	11,89	21,84	25,55	26,59	27,91	25,7	27,03	27,26

Джерело [30]

На рисунку 2.9 показаний вплив обмінного курсу на динаміку українського експорту.

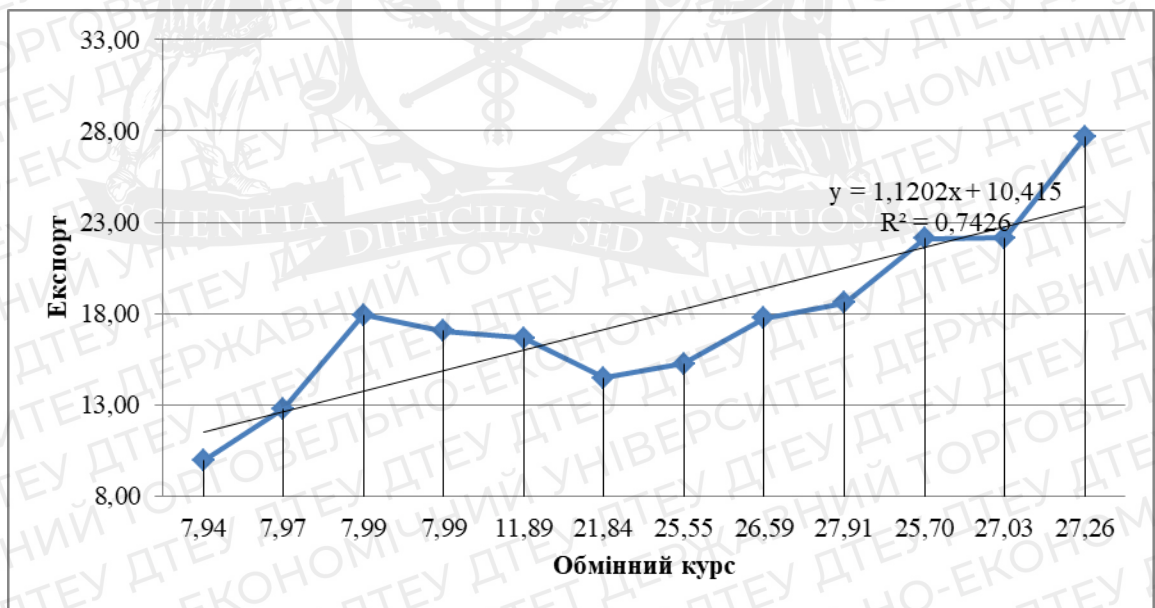

Рис. 2.9 Вплив обмінного курсу на динаміку експорту аграрної продукції за період 2010-2021 рр. млрд дол./дол. (інтерпретовано автором)

Ми можемо спостерігати взаємозв'язок між ростом курсу долара і ростом експорту, які починаючи з 2015 зростали: курс виріс на 25%, а

експорт на 78%. Отож ми можемо дійти до висновку, що збільшення курсу долара на 1% призводило до збільшення експорту на 3%.

Наступним визначимо вплив експорту агропродукції на ВВП країни (рис. 2.10).

Отож на основі аналізу впливу експорту на ВВП ми бачимо тісний взаємозв'язок, чим вищим був експорт агропродукції – тим більшим ставало ВВП України. Такий зв'язок можна побачити коли в 2013 році експорт становив 17,04 млрд. дол. і в цей же рік було одне із найвищих ВВП – 190,5 млрд. дол., таку ж пропорцію ми бачимо у 2021 при експорті агропродукції у 27,67 млрд. дол. ВВП склало 195 млрд. дол.

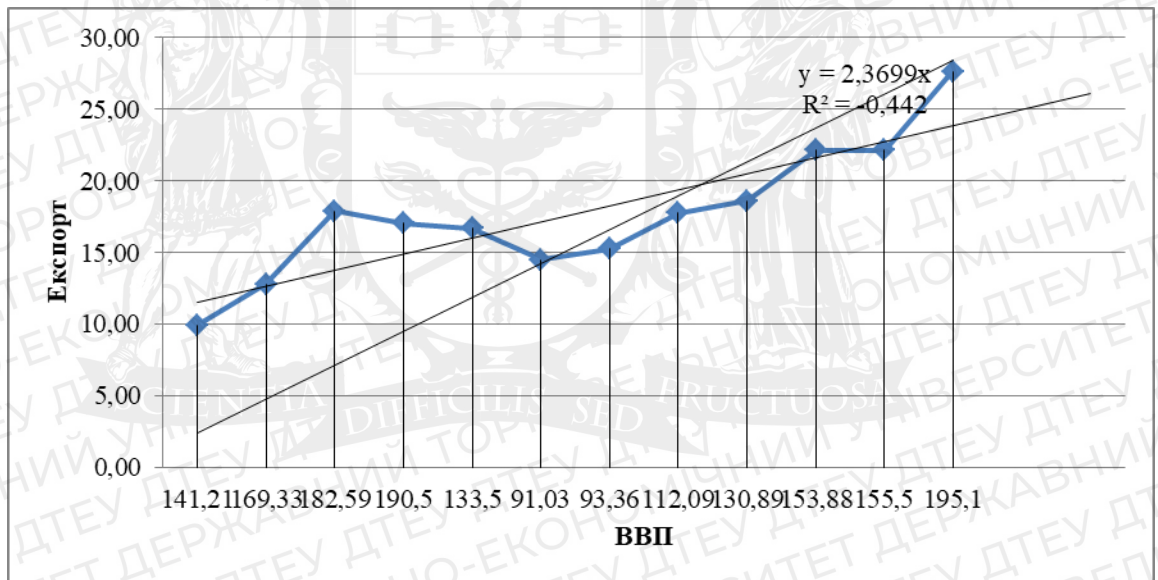

Рис. 2.10 Вплив експорту агропродукції на динаміку ВВП за період 2010-2021 рр, млрд. дол

На основі вище проведеного аналізу, ми можемо дійти до висновку, що всі макроекономічні показники є взаємопов'язані та взаємозалежні, і при зростанні одних відбувається зростання інших. Курс валют стимулює зростання експорту, а чим більший експорт тим більшим є ВВП країни і відповідно міцнішою економіка.

Отже, згідно нашого аналізу ми визначили що курс валют безпосередньо впливає на рівень експорту аграрної продукції та чим вищим є

курс іноземної валюти, тим вигідніше експортував, щодо імпорту то тут зворотній зв'язок.

Зважаючи на війну в Україні та негативні прогнози щодо майбутнього українського економіку проведемо прогноз експорту аграрної продукції за допомогою різних методів.

Загальна вартість експорту аграрної продукції з України у динамічному відображенні на рисунку 2.11

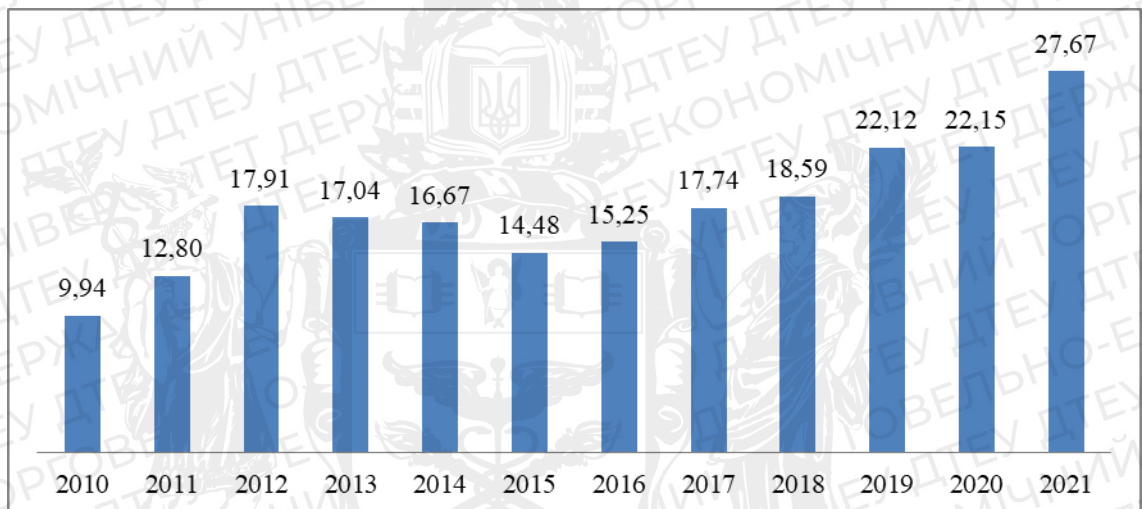

Рис. 2.11 Експорт агропродукції України у динаміці 2010-2021 рр., млрд доларів

Метод потрійного експоненційного згладжування (рис. 2.12)

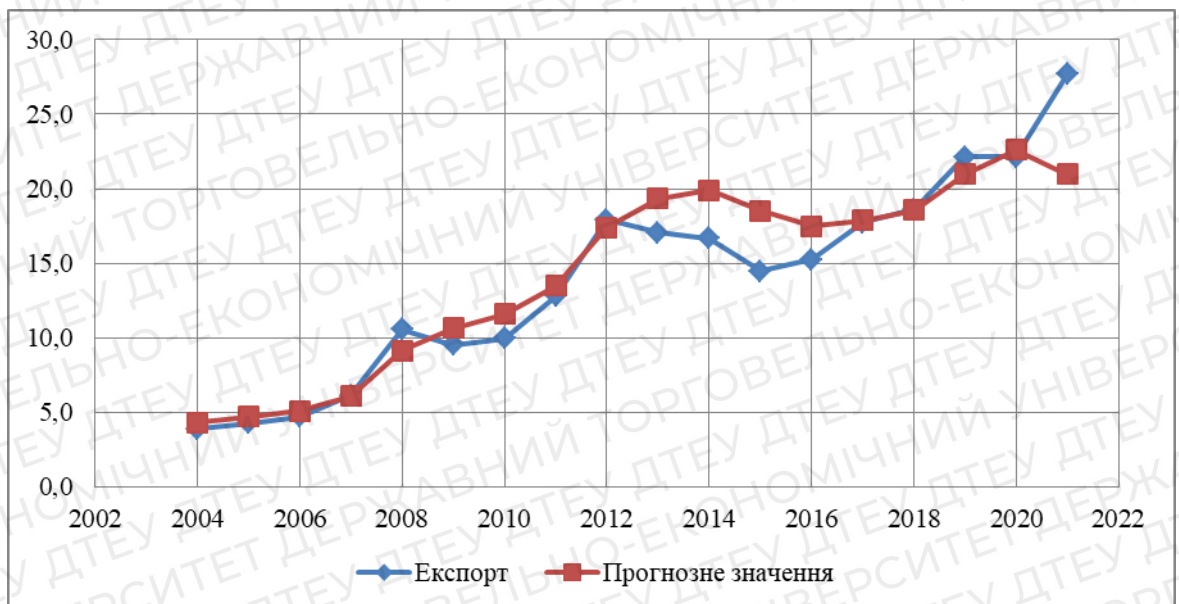

Рис. 2.12 Прогноз методом потрійного експоненційного згладжування, млрд доларів

Наступним проведемо прогнозування з урахуванням значення сезонного індексу (рис. 2.13).

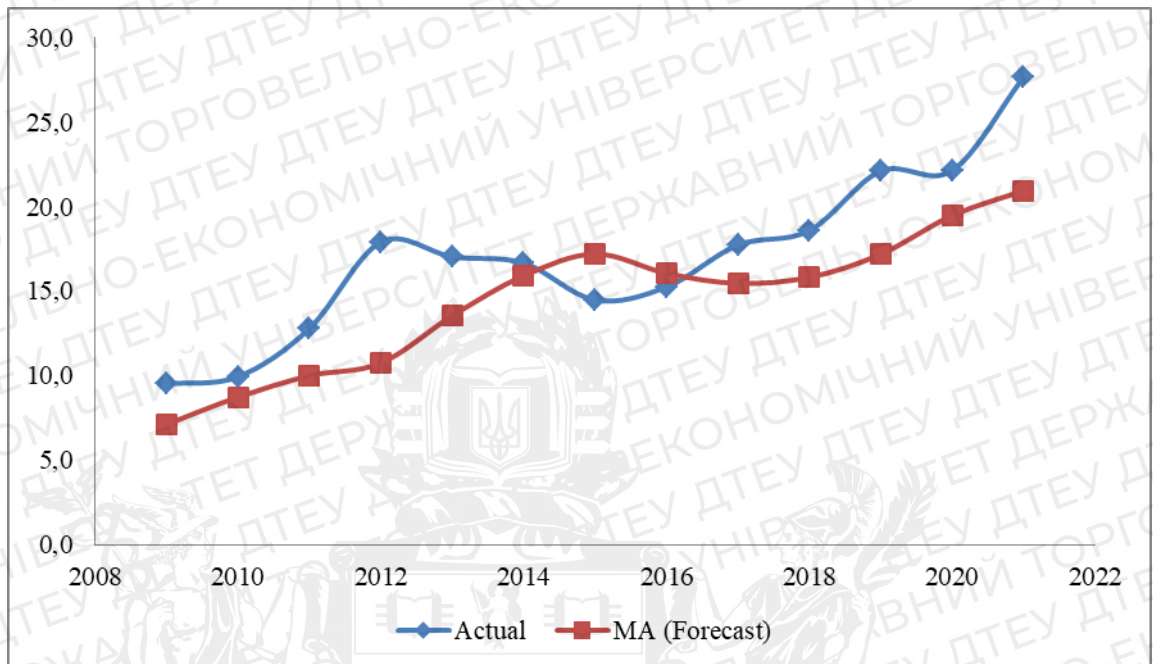

Рис. 2.13 Прогноз на основі значення сезонного індексу, млрд доларів (інтерпретовано автором)

Наступним проведемо розрахунок помилок прогнозування (рис. 2.14).

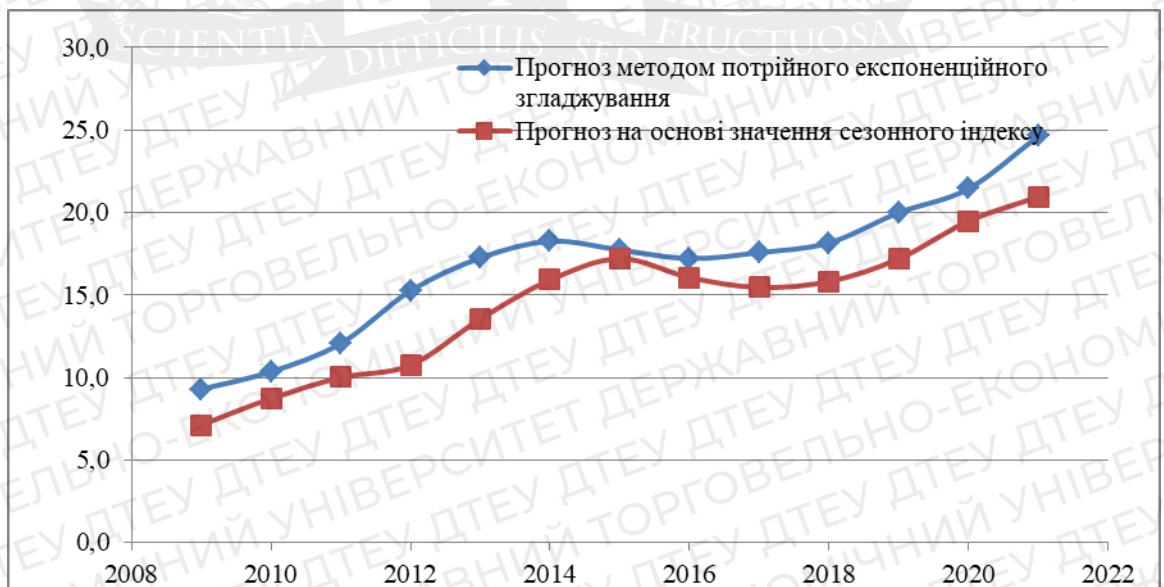

Рис. 2.14 Середня абсолютна помилка у відсотках (MAPE), млрд доларів

(інтерпретовано автором)

На основі розрахованих прогнозів проведемо порівняння обох методів (рис. 2.15)

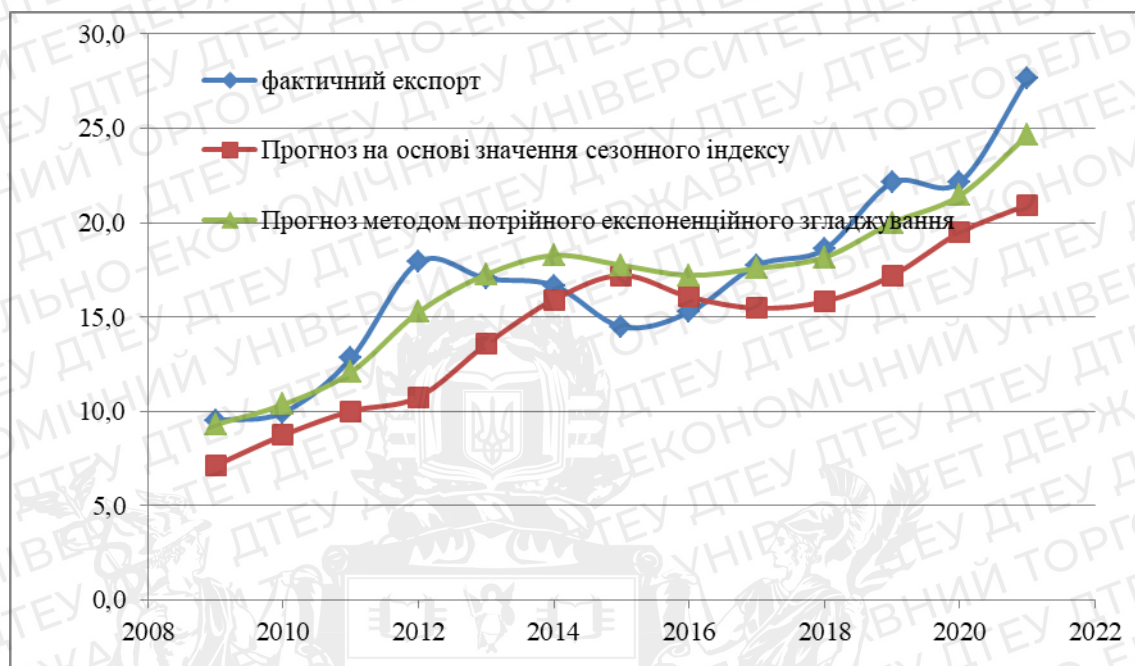

Рис. 2.15 Порівняння прогнозів за обома методами, млрд доларів
(інтерпретовано автором)

На наш погляд, найточнішим методом є метод потрійного експоненційного згладжування, оскільки він найменше відхиляється від реальних даних.

Табличні розрахунки обох методів наведено в додатку А та Б відповідно.

Отже, на основі прогнозів за обома методами, ми можемо побачити, що в період 2022-2023 рр. очікується зменшення рівня експорту аграрної продукції, яке перш за все пов'язане із його скороченням в 2020 році через пандемію та через війну в Україні в 2022, яка не тільки забрала тисячі життів українців, але й призвела до руйнування підприємств та зупинки бізнесу на окупованих територіях України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки.

Аграрний ринок являє собою сукупність різного роду бірж та їх учасників з метою реалізації та придбання сільськогосподарської продукції, яке основним товаром на ринку. На сьогодні зростає потреба у споживанні і продовольчі ринки стають більш затребуванішими, наповнюються більшою кількістю учасників, що відповідно призводить до посилення конкуренції на ринку та відповідно зростання кількості гравців на ринку. Основу аграрного ринку складає продовольчий ринок, основними товарами на якому виступають продукти споживання.

Нами було досліджено, що аграрний ринок є ключовою сферою діяльності нашої країни, що пов'язано в основному зі специфікою природо-кліматичних умов, які дозволяють розвивати аграрний бізнес. Україна входить до десятки світових країн-експортерів пшениці, соняшнику та меду та забезпечує своєю продукцією приблизно 10% світового населення землі. Саме сільське господарство складає основу українського ВВП та українського експорту і є ключовою галуззю нашої держави.

Ми дійшли до висновку, що уряд України недостатньо сприяв розвитку сільського господарства та не стимулював компанії щодо експорту своєї продукції, і в міру недосконального регулювання та управління в аграрному бізнесі українські аграрії мають недостатнє фінансове забезпечення, застарілу техніку та низький рівень інновацій, які в підсумку стримують ефективний розвиток сфери АПК України.

Український аграрний бізнес є одним із ключових у структурі експорту та акумулює велику суму надходжень в держбюджет. Отож від розвитку агровиробництва в певній мірі і залежить наша економіка, яка останніми роками сильно страждає від різких коливань курсу валюти, політичної нестабільності а на сьогодні ще й від війни. Український уряд

запровадив низку програм для стимулювання агровиробництва, адже розуміє, що боротися з ворогом потрібно не лише зброєю, але й економічно. На українських аграріїв покладено основне завдання – відновлення української економіки і в 2022 році його потрібно виконати сповна.

На сьогодні українське сільське господарства є не тільки ключовою галуззю нашої країни, але й чи не єдиною, яка може підтримувати економіку у такий складний час, так як промисловість в нашій державі майже повністю зруйнована. Українському уряду потрібно розробити низку законопроектів, щодо стимулювання експорту аграрної продукції, який допоможе зміцнити нашу національну валюту та економіку в цілому. Саме аграрні підприємства на сьогодні є основними годувальниками нашої країни і зважаючи на це потрібно докласти максимум зусиль, щоб вони могли ефективно працювати та експортувати свою продукцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практ. посібник) [П. Саблук, В. Месель-Веселяк, О. Шпичак та ін.]; За ред. П.Саблука. К.: ІАЕ, 2000. — 556 с
2. Мороз О. Теоретико-методологічні аспекти сучасної парадигми регулювання аграрного ринку. *Вісник Вінницького політехнічного інституту* 2004. - № 5.
3. Формування та розвиток підприємств агропромислового виробництва: посіб. у питаннях і відповідях за ред. П.Т.Саблука. К.: ІАЕ УААН, 1999. –362с.
4. Шпикуляк О. Інституції аграрного ринку: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 480с.
5. FAO stat веб-сайт (2022) URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data> (дата звернення: 19.03.2023).
6. FAO Food Price Index веб-сайт (2022) URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/> (дата звернення: 19.03.2023).
7. Beer and the Russia-Ukraine Conflict веб-сайт (2022) URL: <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/beverages/beer-and-the-russia-ukraine-conflict.html> (дата звернення: 19.03.2023).
8. CHICAGO SRW WHEAT FUTURES QUOTES веб-сайт (2022) URL: <https://www.cmegroup.com/markets/agriculture/grains/wheat.quotes.html> (дата звернення: 19.03.2023).
9. Russia's invasion to have 'enormous impact' on world food supplies веб-сайт (2022) URL: <https://www.ft.com/content/ad225932-5600-432f-b8bf-e31b8050c73a> (дата звернення: 19.03.2023).
10. Ukraine bans exports of wheat, oats and other food staples March 9, 2022 веб-сайт (2022) URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business->

europe-global-trade-38159046f7744b8c660ee7582dd392bf (дата звернення: 20.03.2023).

11. Low-Income Food-Deficit Countries (LIFDCs) - List updated June 2021 веб-сайт (2021) URL: <https://www.fao.org/countryprofiles/lifdc/en/> (дата звернення: 20.03.2023).

12. FERID BELHAJ (2022) Compounded stress: The impact of the war in Ukraine on the Middle East and North Africa веб-сайт (2022) <https://blogs.worldbank.org/arabvoices/compounded-stress-impact-war-ukraine-middle-east-and-north-africa?sfw=pass1651392000> (дата звернення: 20.03.2023).

13. The world is at a critical juncture веб-сайт (2022) URL: <https://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/> (дата звернення: 20.03.2023).

14. Biggest Exporters Rating (2019) URL: <https://landlord.ua/rejtingi/the-biggest-exporters-rating-36-biggest-ukrainian-food-exporters-the-list-of-foreign-currency-suppliers/> (дата звернення: 20.03.2023).

15. Аналіз фінансових результатів ТОВ АСТАРТА-КИЇВ 2019-2018 URL: <https://astartaholding.com/files/uploads/9be4d2533377ec991e91b6217cb5b044.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).

16. Аналіз фінансових результатів ТОВ АСТАРТА-КИЇВ 2020 URL: <https://astartaholding.com/files/uploads/9be4d2533377ec991e91b6217cb5b044.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).

17. Аналіз фінансових результатів ТОВ «СИНГЕНТА» за 2020-2019 рр URL: file:///C:/Users/user/Desktop/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%A5%D0%B0%D1%83%D1%81%20%D0%9C%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C/2020_finance_report.pdf (дата звернення: 20.03.2023).

18. Аналіз фінансових результатів ТОВ «СИНГЕНТА» за 2018 URL: file:///C:/Users/user/Desktop/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%A5%D0%B0%D1%83%D1%81%20%D0%9C%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C/2018_finance_report.pdf

[D0%B0%20%D0%A5%D0%B0%D1%83%D1%81%20%D0%9C%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C/audited_financial_statements_2018_ukr.pdf](#)

(дата звернення: 20.03.2023).

19. Аналіз фінансових результатів ТОВ «КЕРНЕЛ-КАПІТАЛ» за 2018-2020 рр URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2021/01/Kernel_FY2020_Presentation.pdf (дата звернення: 20.03.2023).

20. Аналіз фінансових результатів ПРАТ «МХП» за 2018 URL: https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/fin_general/10309 (дата звернення: 20.03.2023).

21. Аналіз фінансових результатів ПРАТ «МХП» за 2019-2020рр URL: https://smida.gov.ua/db/feed/showform/fin_general/59744 (дата звернення: 20.03.2023).

22. Статистика зовнішньоекономічної діяльності (2015–2019) URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 20.03.2023).

23. Показники зовнішньої торгівлі України веб-сайт (2020) URL: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/imex> (дата звернення: 20.03.2023).

24. Сільське господарство, Рослинництво веб-сайт (2021) http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm (дата звернення: 20.03.2023).

25. Виробництво продукції тваринництва за видами веб-сайт (2021) http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/sg/vpt/arh_vpt2021_u.html (дата звернення: 20.03.2023).

26. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах веб-сайт (2020) http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/rrv/arh_rrv_u.html (дата звернення: 20.03.2023).

27. Chang H.J. Rethinking Public policy in Agriculture. 2009.

28. Ribera I. Importance of Agricultural Trade on the Texas and U.S.

Economies. URL: <https://www.kbtx.com/content/news/Importance-of-agricultural-trade-462531593.html> (дата звернення: 10.04.2023).

29. Лещенко Р. Україна може світ нагодувати. 2021. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-can-feed-the-world/> (дата звернення: 10.04.2023).

30. Статистика зовнішнього сектору України (2022) URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 11.04.2023).

31. Top 10 major exporters of agricultural products from Ukraine (2022) URL: <https://pigua.info/en/post/news-of-ukraine-and-world/top-10-major-exporters-of-agricultural-products-from-ukraine> (дата звернення: 11.04.2023).

32. Експортна виручка від продукції АПК у 2022 році скоротиться майже на 20% (2022) URL: <https://landlord.ua/news/eksportna-vyruchka-vid-produktsii-apk-u-2022-rotsi-skorotytsia-maizhe-na-20/> (дата звернення: 11.04.2023).

33. Експорт агропродукції України за першу половину березня (2022) URL: <https://export.gov.ua/news/4574-eksport-agroproduktsii-ukraini-za-pershu-polovinu-bereznia> (дата звернення: 12.04.2023).

34. У 2022 році агропродукція склала 53% українського експорту (2022) URL: <https://thepage.ua/ua/news/u-2022-chastka-ukrayinskogo-eksportu-agroproduktiv-sklala-53percent-the-page> (дата звернення: 12.04.2023).

35. EU trade with Ukraine Agricultural product (2022) URL: <https://epthinktank.eu/2022/03/18/russias-war-on-ukraine-eu-ukraine-trade-in-agri-food-products/eu-trade-with-ukraine-agricultural-products/> (дата звернення: 12.04.2023).

36. Beef statistics (2021) URL: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-observatories/meat/beef-statistics_en (дата звернення: 12.04.2023).

37. Уряд затвердив зміни до надання фінансової державної підтримки аграріям під час посівної, – Роман Лещенко веб-сайт (2022) URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmini-do-nadannya-finansovoyi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko> (дата звернення: 13.04.2023).

38. Solidarity Lanes Action Plan (2022) URL: https://transport.ec.europa.eu/news/european-commission-establish-solidarity-lanes-help-ukraine-export-agricultural-goods-2022-05-12_en (дата звернення: 13.04.2023).

39. Black Sea Grain Initiative (2022) URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative> (дата звернення: 13.04.2023).

40. Моделювання та реінжиніринг бізнес-процесів: підручн. М 74 С.В. Козир, В.В. Слесарєв, С.А. Ус, Т.В. Хом'як; *М-во освіти і науки України; Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка»*. Дніпро: НТУ «ДП», 2022. – 163 с.

41. Phillips, P. W. B., Karwandy, J., Webb, G., Ryan, C. D. (2012), *Innovation in Agri-food Clusters: Theory and Case Studies*, CABI, Croydon.

42. Державна служба статистики України (2021) URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.04.2023).

43. US National Agricultural Statistics Service (2021), US Department of Agriculture, Statistics, (2021) URL: <https://www.nass.usda.gov/> (дата звернення: 14.04.2023).

44. Vasylieva, N., Velychko, O. (2017), “Development of the controlling system in the management of dairy clusters”, *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies: Control Processes*, Vol. 4, No. 3(88), pp. 20–26.

Додаток Б

Прогноз на основі значення сезонного індексу

	Actual	MA (Forecast)	Error	Mean Absolute Deviation	Mean Squared Error	Mean Absolute Percent error
2006	4,7					
2007	6,1					
2008	10,6					
2009	9,5	7,123333	2,4	2,386667	5,696178	25,09639
2010	9,9	8,733333	1,2	1,206667	1,456044	12,1395
2011	12,8	10,00333	2,8	2,796667	7,821344	21,84896
2012	17,9	10,75	7,2	7,16	51,2656	39,97767
2013	17,0	13,55	3,5	3,49	12,1801	20,48122
2014	16,7	15,91667	0,8	0,753333	0,567511	4,519096
2015	14,5	17,20667	-2,7	2,726667	7,434711	18,83057
2016	15,3	16,06333	-0,8	0,813333	0,661511	5,333333
2017	17,7	15,46667	2,3	2,273333	5,168044	12,81473
2018	18,6	15,82333	2,8	2,766667	7,654444	14,88255
2019	22,1	17,19333	4,9	4,926667	24,27204	22,27245
2020	22,2	19,48333	2,7	2,666667	7,111111	12,03913
2021	27,7	20,95333	6,7	6,716667	45,11361	24,27418
Totally		23,98		3,129487	176,4023	234,5098
				MAD	MSE	MAPE